

HANUSKA Miklós

A HATÁRFORGALOM ELLENŐRZÉS TARTALMA A SCHENGENI KÖVETELMÉNYEKNEK MEGFELELŐEN

THE CONTENT OF BORDER CHECKS BY THE SCHENGEN BORDERS CODE

A tanulmány megismerteti a határ-ellenőrzési tevékenységben kevésbé jártas, „laikus” olvasót a schengeni követelményeknek megfelelő határforgalom-ellenőrzési rendszerrel. Megmutatja azokat az összefüggéseket, melyek meghatározzák az eredményes határforgalom-ellenőrző tevékenység végrehajtását. Feldolgozza a határellenőrzés fogalomrendszerét, az államhatáron átlépni szándékozó személyek ellenőrzésének rendjét, a beléptetés megtagadásának végrehajtását, a határátléptető bélyegző alkalmazását és a SIS rendszer határellenőrzésben történő alkalmazásának alapvető rendszerét.

The essay acquaints the reader with the basic border control activities required by the Schengen Borders Code. Represents the connections which determinate the executions of successful border checks. Works up the topic of border-traffic control, the control of persons crossing the external borders, the refusal of entry, the application of entry and exit stamps and the Schengen Information System.

BEVEZETÉS

A határforgalom-ellenőrzés rendkívül bonyolult, összetett és konfliktusokat is magában rejtő szolgálati tevékenység. Az ellenőrzést végrehajtó személyeknek egyszerre számos szabályzót tekintetbe véve, rövid idő alatt kell megalapozott döntéseket hozniuk arról, hogy az átlépésre jelentkező személyek átléptethetőek-e az államhatáron, vagy átlépésüket meg kell tagadni. E feladat végrehajtása során az útlevékezelnök folyamatosan tudatában kell lennie annak, hogy szolgálata során a Magyar Köztársaságot képviseli. Ez a feladat nehéz, folyamatos tanulást igényel, és számos esetben veszélyes is lehet. Tizenegy éves tiszti pályafutásom során négy évig teljesítettem szolgálatot közúti határátkelőhelyen, és így mély ismereteket szereztem a szakma elméleti illetve gyakorlati tudnivalóiról, fogásairól. 2003-tól a Rendőrtiszti Főiskola Határrendészeti Tanszékének oktatója vagyok, és itt új kihívással szembesültem: azzal, hogy hogyan lehetne a határellenőrzéssel, ezen belül a határforgalom-ellenőrzéssel összefüggő ismeretanyagot rendszerezetten, a lehető legvilágosabban átadni a hallgatóknak. Jelen tanulmányomban nem vállalkozhatom a szakma teljes igényű bemutatására, de nem kívánok abba a hibába sem esni, hogy a hivatásomat elnagyoltan, felületesen mutassam be.

Tanulmányom célja, hogy megismertessem a határellenőrzési tevékenységben kevésbé jártas, „laikus” olvasót a schengeni követelményeknek megfelelő határforgalom-ellenőrzési rendszer tartalmával, fogalomrendszerével és összefüggéseivel. A schengeni rendszerrel kapcsolatos ismertetés során nem kívánok kitérni az Európai Unió és a Schengeni Egyezmény történetére, kialakulásának folyamatára, e helyett a kérdést a mai gyakorlati megvalósulás szemszögéből közelítem meg. Be kívánom mutatni azokat az összefüggéseket, melyek meghatározzák az eredményes határforgalom-ellenőrző tevékenység végrehajtását, és meg szeretném értetni, hogy a határellenőrzési tevékenység a legkevésbé sem misztikus, bár talán bonyolult rendszer, olyan rendszer, melynek logikus felépítését és működését el lehet sajátítani.

A HATÁRELLENŐRZÉS FOGALOMRENDSZERE

A határok őrizete, ellenőrzése egyidős az emberiség fejlődésével, és elmondható, hogy minden emberi civilizáció kialakított egy-egy sajátos megoldást, rendszert, ami segítette az adott népcsoportok, később pedig nemzetek javainak és érdekeinek védelmét, a fennhatóságuk alá tartozó területek határainak ellenőrzését és a határ ellenőrzéshez kapcsolódó anyagi tevékenységeknek, például a vámok szedésének végrehajtását. A sok különböző, koronként és kultúránként változó megoldásban a változatosság ellenére sok a közös vonás, Ezen közös jellemzők elemzésével bizonyos alapigazságok, elvek meglétére lehet következtetni, és ezeknek az elveknek a vizsgálatán keresztül el lehet jutni a határellenőrzésnek, ezen belül a határforgalom ellenőrzésnek, mint szakmának, illetve hivatásnak a meghatározásáig is.

A határok ellenőrzésének történeti fejlődése, politikai és gazdasági tényezők érvényesülése mellett eljutott odáig, hogy a XX. század végétől, főleg az 1990-es évektől az európai kultúrkörbe tartozó államok egymáshoz nagyjából hasonlóan, a legfőbb értékekben egyetértve igyekeztek megoldani államhatárait ellenőrzését. A Magyar Köztársaság Határőrsége komoly erőfeszítéseket tett mind Európa, mind a térségünk államaival kialakított együttműködés valódi tartalommal való megtöltésére. A Határőrség kezdeményezésére 1995-ben a térség határrendészeti szerveinek képviselői konferencia keretében fogalmazták meg a jövő határellenőrzésének elveit, általánosan ható törvényszerűségeit. Ezen a Siófokon tartott konferencián fogadták el azt az úgynevezett Határellenőrzési CHAR-TÁT, melynek aláírói hitet tettek a törvényes, biztonságos, gyors és kultúrált határellenőrzés megvalósítása mellett, olyan határok megteremtését tűzve ki célul, melyek nem elválasztják, hanem összekötik a térség országait, olyan ellenőrzési rendszert alkalmazva, ahol minden állam polgárát megkülönböztetés nélkül, az egyenlő bánásmód elvének érvényesítése mellett ellenőriznek. A konferenciasorozat a mai napig is tart, hatása messze túlmutat kontinensünkön, 2007-ben már Határrendészeti Világkonferencia megnevezéssel számos Európai és Európán kívüli ország részvételével rendezték meg.

A politikai és gazdasági igények megkövetelték az Európai Unión belüli határokon történő ellenőrzés megszüntetését, emellett az Unió külső határainak jelentős megerősítését is. A külső határokon, így Magyarország külső határain is rendszeresek a nemzetközi akciók, a külföldi szakértőkkel együtt végzett ellenőrzések, feladat-végrehajtások. Ezeket az akciókat az Európai Unió FRONTEX ügynöksége tervezi, szervezi és koordinálja. A szoros kapcsolatban, együttműködésben végrehajtott feladatok viszont megkövetelik azt, hogy az abban résztvevő többnemzetiségű rendőri erők pontosan ugyanazt és ugyanúgy értsenek egy adott szakkifejezésen, ugyanolyan módon reagáljanak és intézkedjenek. A félreértések elkerülése érdekében ezek az akciók általában az angolt választják munkanyelvüknek, és tevékenységük alapját az Európa Tanács 562/2006/EK rendelete, a Schengeni Határellenőrzési Kódex képezi.

A határellenőrzés fogalomrendszerének meghatározásakor a Schengeni Határellenőrzési Kódexben, mint kötelezően alkalmazandó európai uniós joganyagban meghatározottakra célszerű tehát támaszkodni. A Kódex megfogalmazása szerint a határellenőrzés a határon végzett, a határforgalom-ellenőrzésből és a határőrizetből álló tevékenység, amely kizárólag a határ átlépésére irányuló szándék vagy az átlépés esetén, minden más októl függetlenül kerül végrehajtásra. Ez a kitétel több szempontból is nagyon fontos, elkülöníti a határellenőrzési tevékenységet az összes többi rendvédelmi tevékenységtől.

Az államok határait külső és belső határookra osztjuk fel. A schengeni övezet belső határai a tagállamok közös szárazföldi határai, beleértve az álló vagy folyóvizeken áthaladó határokat is, a tagállamok belső légi járatok indítására és fogadására szolgáló repülőterei, a tagállamok tengeri, folyami és tavi kikötői, amelyek rendszeres kompjárat céljára szolgálnak. A schengeni övezet külső határai a tagállamok szárazföldi határai, beleértve az álló vagy folyóvizeken áthaladó határokat, tengeri határokat és repülőtereket, folyami, tengeri és tavi kikötőket, amennyiben ezek nem belső határok.

A határellenőrzés alapvetően a schengeni övezet külső határán kerül állandó jelleggel végrehajtásra, de bizonyos esetekben — korlátozott ideig — a belső határokon is visszaállítható, így például a 2008-as Futball Európa Bajnokság biztosítása érdekében. Alapesetben a schengeni belső határokon semmilyen ellenőrzés nincs, így kerül

biztosításra a személyek, áruk, szolgáltatások és a pénz szabad áramlása. A határellenőrzés megszüntetése a belső határokon jelentős gazdasági érdek volt, hiszen így rendkívül felgyorsult például a közúti áruszállítás, hiszen nincsenek már akár 24 óráig veszteglő kamionok például a magyar-osztrák határon. Ugyanakkor a határellenőrzés megszűnése jelentős biztonsági deficitet is képezett. Ha egyszer valaki bejutott az Unióba, akkor a további mozgása már szinte követhetlenné válik, hiszen kis szerencséjével el tudja kerülni az egyébként folyamatosan megvalósuló belső, mobil erőkel végrehajtott ellenőrzéseket, és mindig máshova utazva számos bűncselekményt követhet el. Egy még egyszerűbb példát említve, ha egy házaspár egyik tagja új életet akar kezdeni egy másik országban, és közös gyermeküket az óvoda helyett külföldre viszi, akkor nagy valószínűséggel eljut hollandiai vagy más országbeli úti céljához mindenféle ellenőrzés nélkül addigra, amikor az itthon maradt szülő egyáltalán észreveszi azt, hogy gyermekét külföldre vitték.

A külső határokon megvalósuló határellenőrzési tevékenység alapvető célja, hogy megakadályozza a határátkelőhelyek közötti határszakaszok illegális átlépését, a határokon átmenő forgalmat a kijelölt határátkelőhelyekre terelje, és ott meghatározott technológia szerint a határon átmenő forgalmat nagy biztonsággal, de a lehető legkevesebb idő alatt ellenőrzés alá vonja. A határok ellenőrzése, mint tevékenység két fő részre osztható. Első része, a határforgalom-ellenőrzés a határátkelőhelyeken végzett ellenőrzés annak megállapítására, hogy a személyek, beleértve az azok birtokában lévő közlekedési eszközöket és tárgyakat, beléptethetőek-e a tagállamok területére, illetve elhagyhatják-e azt. Második, de nem kevésbé fontos része a határőrizet, ami a határátkelőhelyek közötti határszakaszok ellenőrzését, valamint a határátkelőhelyeknek a hivatalos nyitvatartási időn túli őrizetét foglalja magában, és amely tevékenység alapvető célja a határforgalom-ellenőrzés megkerülésének megakadályozása.

A schengeni határellenőrzési rendszerben a határátkelőhelyek az illetékes hatóságok által a külső határok átlépése céljára engedélyezett átkelőhelyek, tehát kiemelt jelentőséggel bírnak. A külső határokat csak a határátkelőhelyeknél és csak azok hivatalos nyitvatartási ideje alatt lehet átlépni. A határátkelőhelyek működése, az ellenőrzés technológiája egy hivatalos okmányban, a határátkelőhely rendjében van lefektetve.

A schengeni határátkelőhelyek közös jellemzői, hogy kialakításuknak lehetővé kell tenni a határforgalom gyors, kultúrált és biztonságos ellenőrzését. Az átkelőhelyeken kialakított ellenőrzési technológia azt a célt szolgálja, hogy a forgalmat irányonként elkülönítve, az ellenőrizendő utas és járműkategóriákat különböző sávokba osztva elérhető legyen a forgalom lehetőség szerinti folyamatos áramoltatása, ezáltal lehetővé váljon az átlépő utas- és járműkategóriák eltérő követelményeknek megfelelő ellenőrzése.

A határon átmenő forgalom ellenőrzése még a leggyakorlottabb útlevelező számára is bizonyos időt vesz igénybe. A határátkelőhelyeken viszont mindent el kell követni annak érdekében, hogy indokolatlan utas várakozás, torlódás ne következhesen be. A tapasztalat szerint az útlevelező nagy forgalmú időszakban egy személy ellenőrzésével nem tölthet el többet 1–3 percnél, illetve egy jármű ellenőrzését mintegy 2–5 perc alatt végre kell hajtania. Ez indokolja azt, hogy a hosszabb időt igénybevevő ellenőrzéseknél lehetőséget kell teremteni a személynek, illetve a járműnek a forgalomból történő kisoroltására, és az ellenőrzési ponton megkezdett ellenőrzés egy különálló helyen, az ellenőrzési helyen történő lefolytatására.

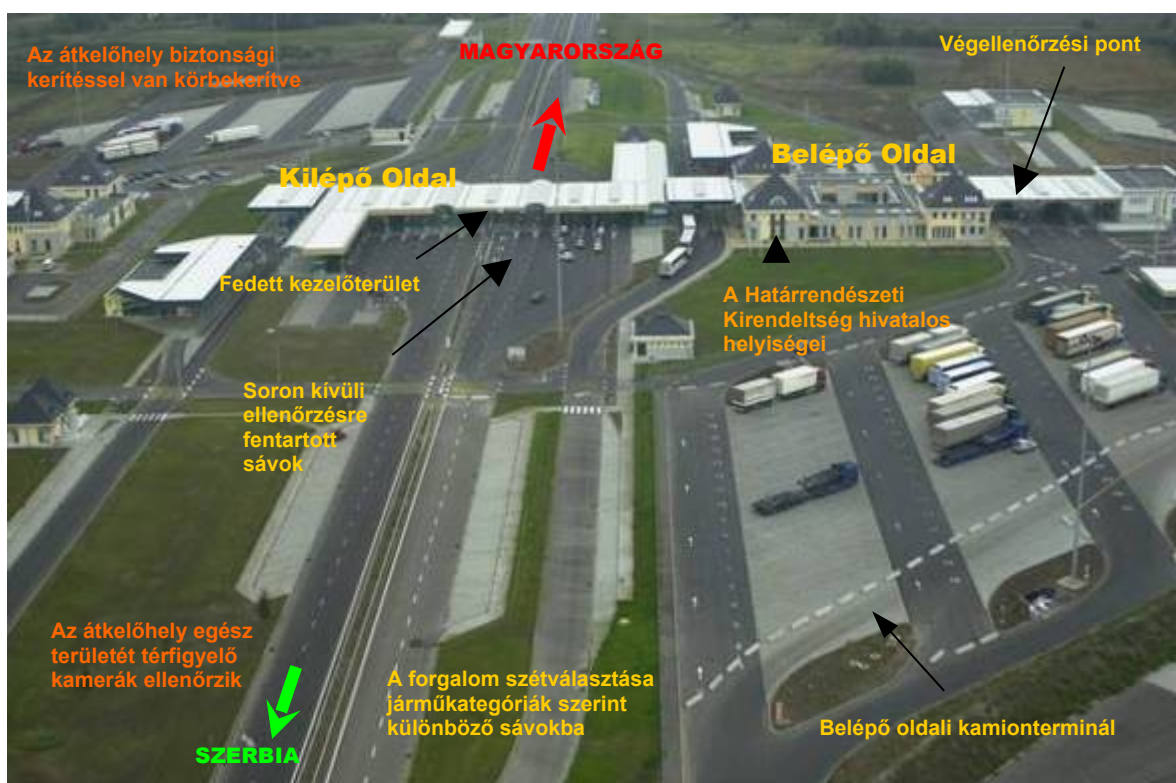
Az átkelőhely tevékenységét úgy kell megszervezni, hogy nagy forgalom esetén több sávot lehessen nyitni, illetve a szétválasztott forgalmat több ellenőrzési ponton lehessen egy időben ellenőrizni.

Extrém esetekben ez sem mindig oldja meg az átkelőhelyen kialakult torlódást, ilyenkor lehetőség nyílik a határ-

forgalom-ellenőrzés könnyítésére. A külső határokon végzett ellenőrzések rendkívüli és előre nem látott körülmények esetén könnyíthetők. Ilyen körülményeknek kell tekinteni az olyan előre nem látható eseményeket, amelyek a forgalom olyan mértékű megnövekedéséhez vezetnek, hogy annak következtében a határátkelőhelyeken a várakozási idő túl hosszúvá válik, és már valamennyi személyzeti, létesítménybeli valamint szervezeti erőforrást kimerítették. Erről lehet szó például, ha árvíz vagy egyéb súlyos természeti csapás akadályozza a határátlépést más határátkelőhelyeken, így több határátkelőhely forgalmát egyetlen határátkelőhely felé irányítják.

Amennyiben a határforgalom-ellenőrzéseknek a könnyítésére kerül sor, a belépő forgalom ellenőrzésének alapvetően elsőbbsége van a kilépő forgalom ellenőrzésével szemben. Az ellenőrzések könnyítésére irányuló döntést a határátkelőhely szolgálatban lévő határőr (határrendőr) vezetője hozza meg. Az ellenőrzések könnyítését csak ideiglenes jelleggel lehet elrendelni, az elrendelést megalapozó körülményekhez kell igazítani, és fokozatosan kell bevezetni.

1. számú kép: Szeged Autópálya-határátkelőhely látképe

AZ ÁLLAMHATÁRON ÁTLÉPNI SZÁNDÉKOZÓ SZEMÉLYEK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE, ELLENŐRZÉSE

A schengeni határellenőrzési rendszer az átlépni szándékozó személyek között különbséget tesz, azokat alapvetően két részre osztja. Preferált utas kategóriába az úgynevezett „szabad mozgás közösségi jogával rendelkező személyek” tartoznak. Ezek az uniós polgárok, valamint harmadik országok azon állampolgárai, akik a szabad mozgás jogát gyakorló valamely uniós polgár családtagjai, és akikre az Unió polgárainak és családtagjaiknak a tagállamok területén történő szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogáról szóló, 2004. április 29-ei 2004/38/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv alkalmazandó. Ide tartoznak még a harmadik ország állampolgárai továbbá családtagjaik állampolgárságuktól függetlenül, akik az egyrészlől a Közösség valamint tagállamai, másrészlől az említett országok közötti megállapodások értelmében az uniós polgárokéval megegyező jogokat élveznek a szabad mozgás tekintetében.

A másik utaskategória, a harmadik ország állampolgára” bármely olyan személy, aki a Szerződés 17. cikkének (1) bekezdése szerinti nem uniós polgár, és aki nem élvez az uniós polgárokéval megegyező jogokat a szabad

mozgás tekintetében. Itt kell megjegyezni, hogy léteznek beutazási tilalmat elrendelő figyelmeztető jelzés hatálya alatt álló személyek”, harmadik ország olyan állampolgárai, akik a Schengeni Egyezmény 96. cikkének megfelelően, és az abban meghatározott célok érdekében a Schengeni Információs Rendszerben („SIS”) figyelmeztető jelzés hatálya alatt állnak, vagyis meghatározott okból meghatározott ideig nem léphetnek a Schengeni Egyezmény tagállamainak területére.

A határforgalom-ellenőrzés, amely tehát alapvetően a külső határokon, kijelölt határátkelőhelyeken megvalósuló tevékenység, alapvető célja annak vizsgálata, hogy az átlépésre jelentkező személyek beléphetnek-e az Unió területére, illetve elhagyhatják-e azt? A határforgalom-ellenőrzés során a fő hangsúly a személyek belépésének ellenőrzésén van. A szabad mozgás közösségi jogával rendelkező személyeknek természetesen jogukban áll bármikor belépni, hazatérni az Unió területére, de harmadik országok állampolgárai számára a Schengeni Egyezmény igen szigorú beutazási feltételek teljesülését írja elő. Hat hónapon belül három hónapot meg nem haladó tartózkodás esetén a harmadik országok állampolgárai abban az esetben léptethetők be az Unió területére, ha érvényes, a határ átlépésére jogosító úti okmánnyal vagy okmányokkal, és amennyiben szükséges, érvényes vízummal rendelkeznek. Mindezek mellett igazolniuk kell a tervezett tartózkodás célját és körülményeit, és megfelelő anyagi fedezettel kell rendelkezniük mind a tervezett tartózkodás időtartamára, mind pedig a származási országba való visszatéréshez vagy egy olyan harmadik országba történő átutazáshoz, ahová őket biztosan beengedik, illetve képesek ezt a fedezetet jogszerűen biztosítani.

Ezek a feltételek felül nem állhatnak beutazási tilalmat elrendelő figyelmeztető jelzés hatálya alatt a SIS-ben, nem jelenthetnek veszélyt a tagállamok közrendjére, belső biztonságára, közegészségügyére vagy nemzetközi kapcsolataira, különösen nem állhatnak a tagállamok nemzeti adatbázisaiban szereplő ugyanezen okok miatt beutazási tilalmat elrendelő figyelmeztető jelzés hatálya alatt. A Schengeni Határellenőrzési Kódex I. melléklete tartalmazza azon igazoló okmányok nem teljes körű felsorolását, amelyeket a határellenőrzést végző személy a meghatározott feltételek teljesülésének ellenőrzése céljából harmadik országbeli állampolgároktól kérhet.

A szükséges anyagi fedezetet a tartózkodás időtartamával és céljával összhangban, valamint az érintett tagállam vagy tagállamok szállás- valamint ellátási átlagköltségeinek a figyelembe vételével kell megállapítani, kedvező áru szálláshelyet véve alapul, és azt a tartózkodás napjainak számával szorozva. A szükséges anyagi fedezet megléte igazolható a harmadik országbeli állampolgár birtokában lévő készpénzzel, utazási csekkel illetve hitelkártyával. A szükséges anyagi fedezet megléte igazolható támogatói nyilatkozattal is, amennyiben a nemzeti jogszabályok rendelkeznek ilyen nyilatkozatról, valamint a nemzeti jogszabályok által meghatározott, a meghívótól származó kötelezettségvállalási nyilatkozattal is, amennyiben a harmadik országbeli állampolgár a meghívónál tartózkodik. Az előzőekben felsorolt beutazási feltételek ellenőrzése csak meghatározott rendben, előírt technológia alkalmazásával végezhető el.

A határforgalom-ellenőrzés nem szorítkozhat csak az egyes beutazási feltételek meglétének különálló, gépies vizsgálatára. Az ellenőrzések a határt átlépő személy birtokában lévő szállítóeszközökre és tárgyakra is kiterjedhetnek, továbbá az ellenőrzés célja az, hogy az útlevelelkező rövid idő alatt, az összes körülményt megvizsgálva döntést hozhasson arról, hogy a személy átléptethető-e az államhatáron, vagy átléptetését meg kell tagadnia. Ez a döntés nagy felelősséggel jár, és éppen ezért a vizsgálat során szigorúan meghatározott eljárásrendszert kell követni.

A határellenőrzést végző személyek a feladataik ellátása során kötelesek az emberi méltóságot teljes mértékben tiszteletben tartani. A feladataik ellátása során hozott valamennyi intézkedésnek az ilyen intézkedésekkel elérni kívánt céllal arányosnak kell lennie. A határforgalom-ellenőrzések lefolytatása során tilos az ellenőrzés alá vont személyek nemi, faji vagy etnikai származás, vallás vagy világnézet, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő megkülönböztetése. Ez a feladat igen magas szintű pszichikai tűrőképességet, mentális biztonságot, szakmai hozzáértést kíván meg.¹

Általános szabályként az ellenőrzést végző személynek mindenkit minimum-ellenőrzésnek kell alávetni annak érdekében, hogy a be- vagy felmutatott úti okmányok alapján személyazonosságát megállapítsák. A minimumellenőrzés a jogszerű birtokost határátlépésre jogosító okmányok gyors és egyszerű ellenőrzéséből áll — amennyiben célszerű technikai eszközök segítségével, és a megfelelő adatbázisban található, kizárólag a lopott, a jogellenesen használt, az elvesztett vagy az érvénytelenített okmányokkal kapcsolatos információ felhasználásával —, annak megállapítására, hogy azok érvényesek-e, illetve találhatóak-e rajtuk hamisításra utaló jelek. A szabad mozgás közösségi jogával rendelkező személyek esetében a minimum-ellenőrzés az alkalmazandó eljárás. A szabad mozgás közösségi jogával rendelkező személyek minimum-ellenőrzése során azonban, szűrőpróbaszerűen a határőrök lekérdezhetnek adatokat nemzeti és európai adatbázisokból annak érdekében, hogy egy adott személy nem jelent-e valós, közvetlen és kellően komoly veszélyt a tagállamok belső biztonságára, közrendjére vagy nemzetközi kapcsolataira, illetve veszélyt a közegészségügyre. A 2004/38/EK irányelvben megállapítottaknak megfelelően az ilyen lekérdezés eredménye nem veszélyeztetheti a szabad mozgás közösségi jogával rendelkező személyeknek az érintett tagállam területére történő beutazási jogát.

A schengeni határellenőrzési rendszer követelményei szerint a minimum ellenőrzést meghatározott technológiai sorrendnek megfelelően kell végrehajtani. A minimum ellenőrzés során végrehajtandó feladatok és azok sorrendje:

- jármű fogadása, megismerlése;
- az útlevélkezelő napszaknak megfelelő köszönése (magyarul vagy az utas által valószínűsíthetően ismert nyelven);
- az úti okmány átvétele, típusának megállapítása;
- az úti okmány alapján az utas állampolgárságának, vízummentességének, vízumkötelezettségének megállapítása;

¹ A témát részletesen kidolgozva lásd: Hanuska Miklós: Az idegengyűlölet jelensége a határellenőrzésben, kiadó: CEPOL Európai Rendőrtiszti Főiskola eDOC, 2008. p. 6.; (<http://edoc.cepol.net/7025>)

- személyazonosítás végrehajtása;
- az úti okmányba bejegyzett személyek jelenlétének megállapítása;
- az úti okmány eredetiségének, érvényességének megállapítása;
- statisztikai adatok gyűjtése;
- az úti okmány személyenkénti visszaadása ismételt személyazonosítás után;
- elköszönés.

A minimum ellenőrzés során az útlevélező meghozhatja döntését, amelynek alapján az utas átléptethető, illetve az utas alapos ellenőrzése szükséges, vagy az utas nem léptethető át.

Jóval szigorúbban kell ellenőrizni a harmadik országok átlépő állampolgárait. Harmadik országok állampolgárait be- és kiutazáskor alapos ellenőrzésnek kell alávetni. Amennyiben a körülmények lehetővé teszik és a harmadik országbeli állampolgár ezt kéri, az ilyen alapos ellenőrzést a forgalomtól elkülönített helyen kell végezni. Az alapos, elkülönített helyen történő ellenőrzésnek alávetett harmadik országbeli állampolgárokat tájékoztatni kell az ilyen ellenőrzés céljáról és eljárásáról. Ezek az információk az Unió minden hivatalos nyelvén, és az érintett tagállammal szomszédos ország vagy országok nyelvén (nyelvein) rendelkezésre állnak, és tájékoztatnak arról, hogy a harmadik országbeli állampolgár kérheti az elkülönített helyen alapos ellenőrzést végző határőr nevének és szolgálati azonosítási számának, továbbá a határátkelőhely nevének és a határátlépés időpontjának megadását. Az ellenőrzés tartalma eltérő a beutazni, illetve a kiutazni szándékozó személy vizsgálatánál.

Beutazáskor alapos ellenőrzések során végre kell hajtani a beutazási feltételeknek, valamint adott esetben a tartózkodást és jövedelemszerző tevékenység folytatását engedélyező okmányoknak az ellenőrzését. Ez részletes vizsgálatot tartalmaz, amely kiterjed annak vizsgálatára, hogy a harmadik ország állampolgára rendelkezik-e a határátlépéshez szükséges érvényes, még le nem járt okmánnyal és adott esetben a szükséges vízummal vagy tartózkodási engedéllyel. Ezt követi az úti okmány alapos átvizsgálása abból a szempontból, hogy találhatóak-e benne hamisításra utaló jelek, az érintett harmadik országbeli állampolgár úti okmányában szereplő beléptető- és kiléptető bélyegzőlenyomatok megvizsgálása annak ellenőrzésére — a beléptetés és kiléptetés dátumának összehasonlításával —, hogy az érintett személy nem lépte-e túl a tagállamok területén engedélyezett tartózkodás maximális időtartamát.

Végre kell hajtani a harmadik országbeli állampolgár indulási és célországának, valamint a tervezett tartózkodás céljának vizsgálatát, és szükség esetén a megfelelő igazoló okmányok ellenőrzését. Meg kell vizsgálni, hogy a harmadik országbeli állampolgár rendelkezik-e a tervezett tartózkodás időtartamának és céljának megfelelő, valamint a származási országba való visszatéréshez vagy egy olyan harmadik országba történő átutazáshoz, ahová őt biztosan beengedik, megfelelő fedezettel, illetve képes ezt a fedezetet jogszerűen biztosítani. Ellenőrizni kell, hogy az érintett harmadik országbeli állampolgár, a járműve és a birtokában lévő tárgyak nem jelentenek-e veszélyt valamely tagállam közrendjére, belső biztonságára, közegészségügyére vagy nemzetközi kapcsolataira. A vizsgálat a SIS-ben és a nemzeti adatállományokban tárolt, személyekre, és – amennyiben szükséges – tárgyakra vonatkozó adatoknak és figyelmeztető jelzéseknek, valamint a figyelmeztető jelzés esetén végrehajtandó intézkedésnek a közvetlen lekérdezését foglalja magában.

A *kiutazáskor* végrehajtandó alapos ellenőrzések során meg kell vizsgálni, hogy a harmadik ország állampolgára rendelkezik-e a határátlépéshez szükséges érvényes okmánnyal. Az úti okmányt meg kell vizsgálni abból a szempontból, hogy találhatóak-e rajta hamisításra utaló jelek. Lehetőség szerint sort kell keríteni annak vizsgálatára, hogy az érintett harmadik országbeli állampolgár nem minősül-e valamely tagállam közrendjét, belső biztonságát, közegészségügyét vagy nemzetközi kapcsolatait veszélyeztető személynek. A kiutazáskor végrehajtandó alapos ellenőrzés magában foglalhatja annak vizsgálatát, hogy az érintett személy rendelkezik-e érvényes vízummal, amennyiben az szükséges az 539/2001/EK rendelet értelmében, kivéve, ha érvényes tartózkodási engedéllyel rendelkezik. Meg lehet vizsgálni, hogy az érintett személy nem lépte-e túl a tagállamok területén engedélyezett tartózkodás maximális időtartamát. Sor kerülhet a SIS-ben és a nemzeti adatállományokban tárolt, a személyekre és tárgyakra vonatkozó figyelmeztető jelzések lekérdezésére.

Összefoglalva tehát, az alapos ellenőrzés a határátlépési feltételek teljes körű ellenőrzése. Az alapos ellenőrzés keretében a minimum ellenőrzés tartalmán túl a következő tevékenységeket kell végrehajtani:

- a határátlépés feltételei meglétének ellenőrzését;
- személy, jármű és okmány határrendészeti nyilvántartásokban történő priorálását;
- gépjárművel történő átlépés esetén a vezetői engedély ellenőrzését;
- a schengeni térségben való tartózkodási idő megállapítását;
- az úti okmány és mellékletei kezelését;
- ismételt, több személy általi személyazonosítást;
- az úti okmány és mellékleteinek, vezetői és forgalmi engedélynek technikai eszközökkel történő ellenőrzését;
- az úti okmányból útvonalkövetés végrehajtását;
- a gyanú igazolásához, vagy kizárásához szükséges más okmányok vizsgálatát;
- az úti okmány, a rendelkezésre álló dokumentációkban, háttéranyagokban történő ellenőrzését;
- dokumentáció készítését;
- aláírás minta vételét, többször külön lapra;
- úti okmány, fuvarokmány, úti cél összevetését;
- ruházat-, csomag-, jármű átvizsgálását;
- a személy célirányos meghallgatását, kikérdezését;
- bűncselekményre, szabálysértésre utaló bizonyítékok felkutatását;
- kábítószer-, robbanóanyag-, személykereső kutya alkalmazását;
- vámellenőrzés kérését írásban, a gyanúok megjelölésével.

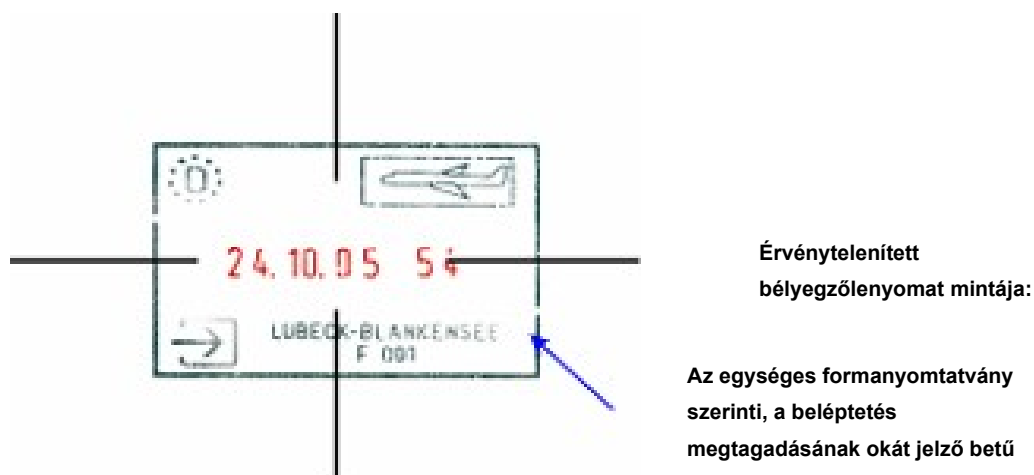
Az alapos ellenőrzés során az útlevelelkezelő eldöntheti, hogy az utast átléptetheti, illetve az utas nem léptethető át, és szükség esetén eljárást kezdeményezhet.

A BELÉPTETÉS MEGTAGADÁSÁNAK VÉGREHAJTÁSA

A harmadik ország állampolgárai határátlépésének ellenőrzésekor az ellenőrző személy alapvetően két döntést hozhat, engedélyezheti a határátlépést, vagy — beutazási szándék esetén — a beléptetés megtagadására kerülhet sor. Meg kell tagadni annak a harmadik országbeli állampolgárnak a tagállamok területére történő beléptetését, aki nem teljesíti a beutazáshoz szükséges valamennyi feltételt, és nem rendelkezik a tagállamok egyike által kiadott tartózkodási engedéllyel vagy visszautazásra jogosító vízummal. Ez nem érinti a menedékjogra és a nemzetközi védelemre, illetve a hosszú távú tartózkodásra jogosító vízumok kiadására vonatkozó különös rendelkezések alkalmazását.

A beléptetés megtagadására csak indokolt döntés alapján kerülhet sor, a megtagadás indokainak pontos megjelölésével. A döntést a nemzeti jog által felhatalmazott hatóság hozza meg. A döntés azonnal végrehajtható.

A beléptetés megtagadásának szigorúan meghatározott formai követelményei vannak. A beléptetés megtagadásakor az illetékes határőr kitölti a beléptetés megtagadásához használt formanyomtatványt. Az érintett harmadik országbeli állampolgár aláírja a formanyomtatványt és megkapja az aláírt formanyomtatvány másolatát. Ezt követően az ellenőrzést végző személy az útlevelelbe elhelyez egy beléptető bélyegző-lenyomatot és azt fekete okmánytintával, keresztirányú áthúzással érvényteleníti, azzal szemközt a jobb oldalon szintén fekete okmánytintával beírja a beléptetés megtagadása okának/okainak megfelelő betűt/betűket, amelyeknek a felsorolását a fent említett, a beléptetés megtagadásához használt formanyomtatvány tartalmazza.

Az ellenőrzést végző hatóság minden beléptetés megtagadást nyilvántartásba vesz vagy rögzít, az érintett harmadik országbeli állampolgár személyi adatainak, állampolgárságának, a harmadik országbeli állampolgárok úti okmányainak adatai, a beléptetés megtagadásának oka és időpontja feltüntetésével.

A HATÁRÁTLÉPTETŐ BÉLYEGZŐ ALKALMAZÁSA.

A határátléptető bélyegző alkalmazásának általános szabálya, hogy a harmadik országbeli állampolgárok úti okmányait mind a belépéskor, mind pedig a kilépéskor rendszeresen bélyegezni kell. A bélyegzőlenyomat nem bizonyítja, hogy alapos ellenőrzést végeztek, a bélyegzőlenyomat alapján csak a határátlépés ideje és helye állapítható meg bizonyossággal. A bélyegzés arra is szolgál, hogy a schengeni területre történő beutazáskor és az ottani való kiutazáskor végzett ellenőrzések során meg lehessen állapítani, hogy betartották-e a harmadik országbeli állampolgárok esetében a tagállamok területén engedélyezett tartózkodás maximális időtartamát, vagyis bármely hathónapos időszakban a három hónapot.

Az úti okmányok kezelésére kötött szabályok léteznek. Belépéskor, illetve kilépéskor különösen el kell bélyegzőlenyomattal látni az érvényes vízumot tartalmazó okmányokat, amelyek a harmadik országbeli állampolgárokat határátlépésre jogosítják fel. Kezelnit továbbá a harmadik ország olyan állampolgárának határátlépésre jogosító okmányait, akik valamely tagállam határán kiadott vízummal rendelkeznek, valamint a harmadik ország azon állampolgárainak a határátlépésre jogosító okmányait, akikre nem vonatkozik vízumkötelezettség. Belépéskor vagy kilépéskor nem kell bélyegzőlenyomattal ellátni az államfőket, valamint magas rangú személyek úti okmányait, akiknek az érkezését hivatalosan, diplomáciai úton előre bejelentették. Nem kell kezelni a légi jármű-vezetői szakaszolgálati engedélyeket és a légi utaskísérői szakaszolgálati engedélyeket, a valamely tagállamban a hajójukkal felkeresett kikötő területén tartózkodó tengerészek úti okmányait, kizárólag amíg hajójuk a kikötőben tartózkodik, továbbá Andorra, Monaco és San Marino állampolgárainak határátlépésre jogosító okmányait.

A vízumkötelezettség alá tartozó harmadik országbeli állampolgárok be- és kiléptetése esetén a bélyegzőlenyomatot lehetőség szerint úgy kell elhelyezni, hogy az fedje a vízum szélét, anélkül, hogy a vízumon található jelzéseknek vagy a vízumbélyeg biztonsági jelzéseinek az olvashatóságát befolyásolná. Ha több bélyegzőlenyomat elhelyezése szükséges (például többszöri beutazásra jogosító vízum esetében), úgy azokat a vízummal szemben lévő oldalon kell elhelyezni. Ha ez az oldal nem használható, a bélyegzőlenyomatot közvetlenül a következő oldalon kell elhelyezni. A géppel olvasható sávot nem szabad lebélyegezni.

A bélyegzőlenyomatoakat lehetőség szerint időrendben kell elhelyezni, hogy könnyebb legyen megtalálni azt az időpontot, amikor az adott személy a határt utoljára átlépte. A kiléptető bélyegzőlenyomatot a beléptető bélyegzőlenyomathoz közel kell elhelyezni, a bélyegzőlenyomatot a könnyebb olvashatóság érdekében vízszintesen kell elhelyezni. A már meglévő bélyegzőlenyomatokra – ideértve a más országok által elhelyezettteket is – nem szabad bélyegzőlenyomatot elhelyezni. A be- és kiutazás bizonyítása céljából különböző formájú (négyszögletes

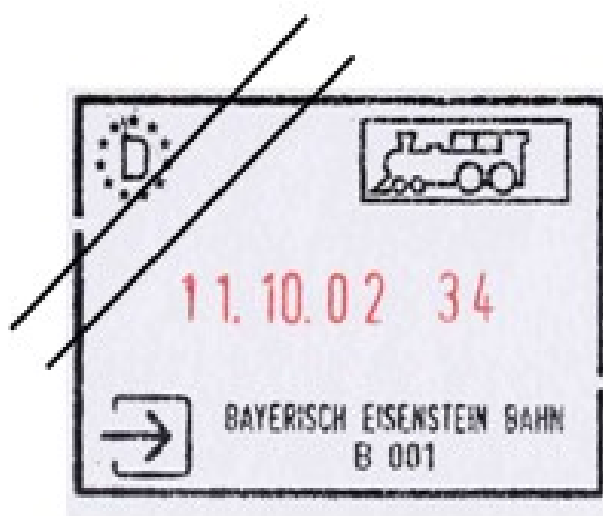
a beutazás, négyzetes lekerekített sarokkal a kiutazás esetén) bélyegzőlenyomatokat alkalmaznak. Ezek a bélyegzőlenyomatok tartalmazzák az adott ország betűjelzését, a határátkelőhely nevét, az időpontot, az ellenőrzési számot, valamint a be- és kiutazás típusát (szárazföldi, légi vagy tengeri) jelölő piktogramot.

Amennyiben kiutazáskor kiderül, hogy a harmadik országbeli állampolgár úti okmánya nem tartalmaz beléptető bélyegző-lenyomatot, a határőr vélelmezheti, hogy az úti okmány birtokosa jogellenesen lépett a schengeni államok területére és/vagy túllépte a tartózkodás maximális időtartamát. Ez esetben a nemzeti jog alapján büntetés szabható ki. Ha azonban a harmadik országbeli állampolgár bármilyen módon – például menetjegy vagy a tagállamok területén kívüli tartózkodásának bizonyítására alkalmas eszköz útján – hitelt érdemlő bizonyítékkal szolgál, nem kell büntetést kiszabni, és a határellenőrzést végző személy köteles e személynek [formanyomtatványon külföldön igazolást](#) adni, vagy – amennyiben a [nemzeti jogszabályok](#) előírják – közvetlenül be kell jegyeznie az úti okmányba, hogy az adott személy mikor és hol lépte át a külső határt.

Előfordulhat, hogy már az útlevelemben elhelyezett bélyegzőlenyomatot kell érvényteleníteni (például, ha a határellenőrzést végző személy véletlenül rossz bélyegzőlenyomatot helyezett el).

Ilyen esetekben az utas ezért nem felelős, és így a bélyegzőlenyomat nem érvényteleníthető ugyanolyan módon, mint egy olyan személy esetében, akinek a beléptetését megtagadták. Ajánlott tehát a bélyegzőlenyomatot a bal felső sarkán két párhuzamos vonallal érvényteleníteni.

Az alkalmazandó átléptető bélyegzőkre vonatkozó előírásokat a Schengeni Végrehajtó Bizottság SCH/COM-EX (94) 16 rev és SCH/Gem-Handb (93) 15 (BIZALMAS minősítésű) határozata állapítja meg. A bélyegzők biztonsági kódját egy hónapot meg nem haladó rendszeres időközönként meg kell változtatni.

BEFEJEZÉS

Dolgozatomban össze kívántam foglalni a schengeni követelményeknek megfelelő határforgalom-ellenőrzés tartalmát. A téma jobb megértéséhez igyekeztem a legszükségesebb alapfogalmakat tisztázni, majd a határforgalom-ellenőrzés rendkívül szerteágazó és összetett fogalomkörét rendszerezni. Külön kiemeltem a beutazási feltételek teljesítését igazoló okmányok meghatározását, és különösen az alapos és minimum ellenőrzés tartalmát. A határforgalom ellenőrző tevékenység természetesen nem egy elméleti tevékenység, sikerét számos tényező befolyásolja, ezért szükségesnek tartottam megemlíteni a határátkelőhelyek kialakításának problémakörét is. Külön kitértem a SIS rendszer határforgalom-ellenőrzésben betöltött szerepének elvi kérdéseire is, de a SIS témájának teljes körű, gyakorlatias szemléletű feldolgozása a dolgozat kereteit messze meghaladta volna, ezért ettől eltekintettem. Nagy figyelmet szenteltem ugyanakkor az átléptető bélyegzők alkalmazásának, bemutattva, hogy ez a kérdéskör korántsem misztikus, és a laikus számára is követhető. Céloom az volt, hogy egy átfogó kép alkotásával tegyem lehetővé a téma iránt érdeklődő személyek számára az összefüggések felismerését, bemutassam a kapcsolódó ismeretanyag sokszínűségét, amit reményeim szerint elértem.

Kulcsszavak: határellenőrzés, Schengen, határforgalom-ellenőrzés, beléptetés megtagadása, határátléptető bélyegző, SIS rendszer.

Keywords: border control, Schengen, border checks, refusal of entry, entry and exit stamps, Schengen Information System (SIS).

FELHASZNÁLT IRODALOM

Az Európa Parlament és a Tanács 562/2006/EK rendelete a Schengeni Határ-ellenőrzési Kódexről.

Az Európai Közösségek Bizottságának B(2006)5186 számú ajánlása a Határőrök Gyakorlati Kézikönyve (Schengeni Kézikönyv) létrehozásáról.